

פרק א

פירוש הרס"ג - מתורגם

**בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת
הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:**
ראשית לכל בְּרָא ה' אֶת הַשָּׁמַיִם (לשון
רבים) וְאֶת הָאָרֶץ.

* א 1

* בראשית. ב' רבתי

פירוש הרס"ג - תפסיר

פירוש הרס"ג - ערבית

أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ:
אֶת מֵה כִּלְק אֱלֵה אֶלְסַמְוֹת וְאַלְאָרֶץ:

1

הרס"ג - הפירוש הארוך (השרח)

[א] **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים.** בְּפִרְשׁוֹ הָאָרֶץ שֶׁל רִס"ג: ראשית הכל בְּרָא אֱלֹהִים, רְצוֹנוֹ לומר שֶׁלֹא הָיָה דָבָר קוֹדֵם לָהֶם (לשמים ולאָרֶץ) וּבָנָה יְתִבְרָךְ שְׁמוֹ כִּי הוֹצִיא מִדַּעְתָּם שֶׁל אֱלֹהִים הָאוֹמְרִים כִּי הָיְתָה בְּרִיאָה רוֹחֵנִית אוֹ הַיִּלִּית שֶׁקֶדְמָה לְבְּרִיאַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ.

בְּסִפְרוֹ הָאֱמוֹנוֹת וְהַדְּעוֹת מְבִיא בְּעֵינֵי זֶה: הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ יְתִבְרָךְ וְיִתְעַלֶּה הוֹדִיעֵנוּ כִּי כָל הַדְּבָרִים מְחֻדָּשִׁים, וְהוּא

הוספות

* בסימנא טבא. הפסוק הראשון בתורה מסופר במספר 1 עד הפסוק האחרון בתורה המסתיים 'לעיני כל ישראל', הוא הפסוק בעל המספר הסידורי 5,846.

והנה מסופר על רבינו סעדיה גאון שתפר בגד אצל חייט אחד, ובא לקבלו ושאל את החייט: כמה תפירות תפרת היום? השיב החייט: מעלתו יאמר לי כמה אותיות יש בתורה. רבי סעדיה לא יכל להשיב דבר לחייט, אבל לקח זאת ברצינות רבה ופנה לכתבי הקודש למנות אותיות התורה, נביאים וכתובים. המלאכה היתה כבדה מדי, במיוחד כאשר רצה לספור כמה יש מכל אות בכל ספר וספר מעשרים וארבעה ספרי הקודש. כשראה שזה מעבר ליכולתו, אזי גזר על עצמו צומות רבים והשביע המלאכים וביקש שיגלו לו משמים רזי תורה כאלו. ונדמיין בעצמנו משל לעשיר גדול בעל אוצר מרגליות ואבנים טובות אשר ביקש למנות אותם ולסווג את כל היהלומים לסוגיהם השונים, לפי גודלם, צבעם, זכותם ונצנוצם ושונים וכו' – ככה הצטער רס"ג על מניין אותיות כתבי הקודש, עד שגילו לו משמים את כל המספרים, כל זה מובא במדרש תלפיות.

וכתב רס"ג כי 'כל אדם צריך לדעת מספרי פסוקים בכל ספרי התנ"ך לשמותיהם ולפריקהם וכן כמה אותיות בכל ספר וכמה מילים יש בו וכמה אותיות מכל סוג מכ"ב האותיות וכו', כן כתב על חשיבות העניין לנשמת כל יהודי בבואו לפני בורא עולם לדעת ולזכור משהו ממניינים אלו לפי ערך אותו אדם.

והנה לזכות את הרבים, הבאתי בספרי זה (חומש בראשית וגם הלאה לכל החומשים) את סיפורו כל פסוק ופסוק. כאשר המספר הכללי לפסוקי התורה הוא 5,846 בדיוק. ניתן בקלות לזכורו על ידי הפסוק 'נחמו נחמו עמי וגו' כי במלה 'נְחַמו' מרומז מספר פסוקי התורה, כאשר נ במספר קטן 5 מסמל 5,000, ואות ח במספר 8 מסמלת 800, ואותיות מו עולות בחשבון 46, וקל להבין ולזכות בידיעת מספר זה לטובת כל בני ישראל:

(א בְּרָא. הנה בריאת השמים והארץ וכל צבאם והוא מאין ליש תמיד (כאשר המושג 'אין' הוא שאנו לא משיגים דרגה זו בדיעבד, וה' הוא 'יש' האמיתי ואנו 'אין' האמיתי).

הרס"ג - הפירוש הארוך (השדח)

והוא חדשם לא מדבר, כמו שאמר "בראשית ברא אלהים וגו'". ואמר עוד (ישעיה מד, כד) "אנכי ה' עשה כל, נטה שמים לבדי וגו'". ואמת זה אצלנו באותות ובמופתים וקבלנוהו, והענין הזה התאמת בעיני מפנים רבים כאשר התאמת בנבואה. אקצר מכללם ארבע ראיות:

1) הראשונה מהם מן התכליות, והיא שהשמים והארץ כיון שהתברר שיש להם תכלית בהיות הארץ באמצע וסבוב השמים סביבותיה, התחייב שיהיה לכהם תכלית. אמרתי שמא השמים אין להם תכלית, ואמרתי ואיך יהיה זה והם מתנועעים כלם וסובבים סביב הארץ תמיד, כי לא יתכן לחשב כל הגלגל הקרוב אלינו הוא אשר יסב והשאר יותר גדול משיסב, שאין אנו משפילים כי אם זה הדבר אשר יסב, ולא נשכיל אחריו דבר אחר, כל שכן שנאמין שהוא שמים ונאמר שהוא סובב.

ואחרי כן חקרתי ואמרתי שמא יש ארצות רבות ושמים רבים, יקיפו כל שמים מהם הארץ שלהם, ויהיו עולמים שאין להם תכלית. וראיתי זה נמנע מצד הטבע כי לא יתכן להיות עפר ממעל לאש בטבע ולא אויר תחת מים בטבע, כי האש והאויר קלים שניהם והעפר והמים כבדים שניהם. והעיד כי השמש תסובב סביב הארץ ותשוב בכל יום: "וזרח השמש ובא השמש" (קהלת א, ה).

2) והראיה השנית מקבוץ החלקים והרכבת הפרקים, והוא שראיתי הגשמים חלקים מחברים ופרקים מרכבים, והתבאר לי בהם סימן מעשה העושה והחדוש. אמרתי שמא אלה הפרקים והחברים אינם כי אם בגשמים (בפרטים הגשמיים) הקטנים, רוצה לומר גשמי החוש והצמח. ופשטתי מחשבתי אל הארץ והנה היא כן כי היא עפר ואבן וחול והדומה להם מקבצים. ועליתי בה אל השמים וראיתי בס כמות רבות מן הגלגלים קצתם בתוך קצתם, יש בהם כמות מן המאורים הנקראים כוכבים: נגזרו גדול וקטן, רב אור ומעט אור, והרכבו בתוך הגלגלים ההם. וכאשר נתברר לי הקבוץ והחבור וההרכבה אשר הם החדושים בגשמיות השמים וזולתם. והאמנתי בעבור הראיה הזאת עוד כי השמים וכל אשר בהם מתדשים, ומצאתי הכתוב אומר כי פרוד חלקי החיים וחוברים יורה על חדושים, והוא אמרו: "ידיד עשוי ויכוננוני" (תהלים קט, עג), ואמר בארץ: "יצר הארץ ועשה הוא כוננה" (ישעיה מה, יח), ואמר בשמים: "כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה" (תהלים ח, ד).

3) והראיה השלישית מן הראיות - המקרים. והוא שמצאתי כל הגשמים (הפרטים הגשמיים) לא ימלטו ממקרים שיקרו בכל אחד אם מעצמו אם מזולת עצמו, כמו שילד החי והצמח יגדל עד אשר ישלם, ואחר כן יחסר ויתפרדו חלקיו. שמא הארץ נמלטת מאלה המקרים? והשתדלתי בה ומצאתיה שאיננה נמלטת מצמח וחיים שהם מתדשים, וידוע כי מה שאיננו נמלט מן המחדש - שהוא כמוהו. שמא השמים נמלטים מחדושים כאלה? והשתדלתי והנה אינם נמלטים מחדושים, ועקרום התנועה הדבקה בהם לא תנוח, אבל תנועות רבות שונות עד אם תערך אחת מהנה אל האחרת תדע כי יש להם אחר ומהירות, וממה נפילת אור קצתם על קצתם, ויתחדש בהם האור פירח. וממה שמראה קצת הכוכבים לקצת האדם והלבן והירק והזרק. וכאשר מצאתי החדושים שכללו אותם והם לא קדמו להם, האמנתי כל מה שלא קדם החדוש הוא כמוהו בעבור שהוא נכנס בגדרו. ואמר הכתוב בחדושי הארץ והשמים שהם מורים על תחלתם: "אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי, אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי" (ישעיה מה, יב).

4) והראיה הרביעית מהזמן. והוא שידעתי כי הזמנים שלשה הם: חולף ועומד ועתיד. ואף-על-פי שהעומד פחות מכל עתה, שמתה ה' עתה' כנקדה, ואמרתי אם יהיה האדם משתדל במחשבתו לעלות

הרס"ג - הפירוש הארוך (השדח)

מהנפקדה הזאת למעלה, לא יתכן לו על זה בעבור שהזמן אין לו על תכלית, ומה שאין לו על תכלית לא תעלה בו המחשבה למעלה ותעבר בו, העלה עצמה תמנע שתלך בו ההויה למטה ותעבר בו עד שתגיע אצלנו, ואם לא תגיע ההויה אלינו לא נהיה, ויהיה הדבר מחיב שאנחנו המון ההוים אינם הוים והנמצאים אינם נמצאים. וכאשר מצאתי עצמי נמצא, ודעתי כי ההויה עברה על הזמן עד שהגיעה אלי, ולולי שיש לזמן תכלית לא היתה ההויה עוברת בו. והיתה דעתי גם כן בזמן העתיד כאשר היתה דעתי בחולף בלא עכוב. ומצאתי הכתוב אומר כמו זה בזמן הרחוק: "כל אדם חזו בו אנוש יביט מרחוק" (איוב לו, כה), ואמר: "אשא דעי למרחוק" (שם לו, א), שחלוק הדבר לאין תכלית אינו נופל כי אם במחשבה, ולא יתכן שיפול בפעל מפני שהוא דק מנפל הפעל עליו או החלוק. ואם הזמן החולף עברה אותו ההויה במחשבה לא בפעל, הוא בעיני דומה הטענה הזאת, ואם ההויה עברה בזמן בפעל עד שהגיע אליו, תהיה זאת הטענה אינה שוברת טענותינו מפני שהיא במחשבה. ואחרי אלה הראיות, וכאשר התברר לי ברור גמור כי הדברים כלם מחדשים, עינתי אחר כן, היתכן שיעשו את עצמם או לא יתכן שיעשו אותם כי אם זולתם. ובטל אצלי שיהיו הם עושים את עצמם, מפנים אני זוכר מהם שלשה:

הפנים הראשונים הם שכל גשם שנכון אליו מן הנמצאות וחסבנו שהוא יעשה את עצמו, אנחנו יודעים שאחר הויתו יהיה יותר חזק ואמין על עשותו כמוהו. ואם עשה את עצמו והוא חלש ועשה כמוהו והוא חזק, וכאשר נלאה לעשות כמוהו והוא חזק, כבר נלאה לעשות כמוהו והוא חלש.

והפנים השניים כי כאשר נעלה במחשבתנו שיעשה הדבר את עצמו, זה שקר על שני חלקי הזמן כי אם נשתדל להורות בעשותו עצמו קדם שהיה, יודעים אנחנו כי אז היה נעדר, והנעדר לא יעשה דבר, ואם נאמר כי אחר שהיה עושה את עצמו כיון שקדמה הויתו איננו צריך לעשות את עצמו, ואין בכאן חלק שלישי כי אם עתה אשר איננה סובלת מעשה.

והפנים השלישיים כי כאשר נחשב שהגשם (דבר גשמי) יכול לעשות את עצמו, לא יתכן זה אלא עד שנחשב עליו שהוא יכול לעזוב עשותו את עצמו, ואם נחשב עליו זה נמצאהו נמצא ונעדר יחד, מפני שמחשבתנו יכול לא יהיה כי אם נמצא, וחסבנו אליו מאמר שלא יעשה את עצמו הוא שנאמין שהוא נעדר, ומה שהביא לקבץ נמצא עם נעדר לדבר אחד בענין, הוא שקר משחת. ומצאתי הכתוב שקדם להכחשת הענין הזה באמרו (תהלים ק, א): "הוא עשנו ולא אנחנו", ובקצפו על מי שאמר (יחזקאל כט, א): "לי יארי ואני עשיתי", ונעשו אותו.

ואחר הפנים האלה אשר בטלו אצלי שיהיה הדבר מחדש את עצמו, וחיבו שזולתו עשהו, עינתי במלאכת העיון אם מחדשו עשהו מדבר או לא מדבר כאשר נכתב בספרים. ומצאתי שנעלה בשכלנו שחדשו מדבר טעות, מפני שהוא דבר סותר קצתו את קצתו מפני שאמרנו חדשו מחיב שיהיה העצם נברא מוחל. ואם נשער המאמר מדבר, נחייב שהמר שלו קדמון לא נברא ולא מוחל, וכאשר נעלה על השכל חדושו לא מדבר נמצאהו דבר ישר.

ואם יאמר לי אומר, חיבת לדברים עושה בידוע, מפני שלא ראית במוחש עשוי כי אם מעושה ולא פעול כי אם מפועל, גם כן לא ראית במוחש שיהיה דבר כי אם מדבר, ואיך שמת ראיתך שאין פעול כי אם מפועל, ולא שמת ראיתך שאין דבר כי אם מדבר והם שוים במציאה? אמר לו על כי היות דבר מדבר או לא מדבר הוא המבקש אשר דרשתי להביא הראיות עליו, ולא יתכן שיהיה הדבר אשר יתעסקו להביא עד עליו שיעיד הוא על עצמו באחת משתי המעלות, אבל מביאים עד מזולתו כאשר היה

הרס"ג - הפירוש הארוך (השדח)

היה, אין פעל כי אם מפועל לצד מן המבקש הזה אשר אִנחנו מבקשים אִמתו, לקחתיו לראיה עליו, וְדן לי היות דבר לא מדבר. עם שִמְצאתי קצת מהדברים אִפשר שיאמר עליו זה, אִלא שהמאמר דק יוצא חוץ לענין הספר והנחתיו וְלקחתי הגלוי.

והתבאר לי עוד כי כל מה שִנחשב שהנמצאות נבראו ממנו, כִּכר חִיבנו שהדבר ההוא הוא קדמון, ואם היה קדמון ישִתנה הוא והבורא בקדמות, התחייב שלא יוכל לו על לברא ממנו דברים, ולא היה נשמע לו על להפעל כרצונו ולהצטיר כחפצו, אִלא שִנחבר אליהם עלה שלישית למחשבתנו הפרידה ביניהם, עד שהיה בה זה עושה וזה עשוי, ואם נאמר זה, נאמר דבר שאִננו נמצא כי לא מצינו כי אם עושה ועשוי לבד. וזכרתי עוד כי עקר מבקשנו היה מי עשה מדבר כי העושה ראוי שיקדם לעשוי, ואין אחד מהם יותר ראוי להיות סבה להיות האחר ממה שיהיה האחר סבה להיותו, וזה שקר גמור.

וזכרתי עוד כי האומר שהוא ברא דבר מדבר, כִּשִימשך האדם עמו ימשכנו עד שִיביאנו אל שלא ברא דבר כלל. והוא שהסבה המפלת בלב היות דבר מדבר הוא המוחש כן השגנוהו, ויאמר כי המוחש גם כן ישג שיהיה במקום ובזמן ובצורה מצירת ובשעור משער ובמצב נצב ובצורה מצטרף ושאר התכונות הדומות לאלה, כי משפטם כלם בשער הזה כמשפט דבר מדבר. ואם נבוא להשלים כל משפטיהם עד שנאמר נברא דבר מדבר בזמן ובמקום ובשעור משער ועל מצב נצב ובצורה מצטרף והדומה להם והיו כלם קדמוניות, לא נשאר אם כן דבר לבורא ותבטל הבריאה כלל. ודקדקתי עוד כי אם לא נודה היות דבר לא מדבר לפניו, לא יתכן שִימצא דבר כלל, והוא שאם נעלה במחשבתנו דבר מדבר, יהיה דרך הדבר השני במאמר כדרך הראשון ותנאו שלא יהיה כי אם מדבר שלישי, ודרך השלישי כדרך השני ותנאו שלא יהיה כי אם מדבר רביעי, ויגיע הדבר עד אין תכלית. וכיון שמה שאין לו על תכלית לא ישלם, כִּכר נתחייב שלא נמצא והנה אִנחנו נמצאים, ולולי שהדברים אשר היו לפני יִש להם תכלית לא היו נשלמים עד שנמצינו. ואשר יצא לנו מן המשכל הוא הכתוב בספרי הנביאים כי הגשמים תחלתם מאת הבורא כאשר נאמר: "בִּטְרַם הָרִים יָלְדוּ וְתַחֲלֹל אֶרֶץ וְתִבֵּל וּמַעוֹלָם עַד עוֹלָם אֶתָּה אֵל" (תהלים ז, ב) (האמונות והדעות רס"ג, מאמר ראשון ב'העולם מחודש הוא):

הוספות

(ב) ברא. בספר "היום יום" כ"ו תשרי מובא כך:

הענין על פסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" מביא רבינו הזקן (שער היחוד והאמונה פרק א, אגרת הקודש כה) בשם הבעל שם טוב, הגם שיש ענין זה במדרש תהלים, וכמו שנתבאר גם בליקוטי תורה בד"ה "כי ביום הזה יכפר", וכוננו מיוחדת בזה, כי ביום שני היה המאמר יהי רקיע - שהוא הנצב בשמים - וזה יהיה לזכרון עולם, כי ביום שני ח"י אלול נולד הבעל שם טוב. ע"כ.

ומבואר מכאן שהכוונה היא לא רק אשר ה' ברא את כולם לפני כן וכך שנים (כיום 5,780 שנה) אלא כל רגע ורגע, ה' בורא הכל מחדש ואילו פסק דבר ה' אפילו לרגע קט אזי כל הבריאה חוזרת לאין ואפס ממש. פה בנקודה זו, אשלב את הידוע לי במדע (כאשר המלה 'מדע' היא ראשי תיבות של 'מצאתי דוד עבדי') כי כל היקום בנוי מאינסוף אטומים שאנו חדלים לספור כי אין מספר, וכל אטום מכל סוגי 238 יסודות שאנו מכירים עד היום, בנוי כמו בלון נפוח שבמרכזו יש גרעין ובהיקפו נעים אלקטרונים במספר לפי סוג החומר, כאשר אם נדמיין בלון בגודל של מגרש גדול אזי הגרעין תופס נפח של כדור והאלקטרונים חגים ביציע הצופים, כעת אם נכוון בלון כזה אזי כל הנפח העצום יצטמצם לאחד ממליון מנפחו המנופח, וכך חקרו קבעו וחישבו באנגליה בפקולטה להנדסת חומרים, כי אם נוציא את האוויר כביכול מכל אין סוף האטומים המהווים את כדור הארץ, אזי כל נפח כדור הארץ המכוון יגיע לגודל של כדור אחד, ועוד יותר כי כדור כזה הוא לא מסה פיזית אלא שווה לאנרגיה (E) מחולקת במהירות האור בריבוע (300 אלף קילומטר בשניה).

ויש לרמוז על זה במלה 'בְּרָא' שהפועל הזה בעל תוכן אינוסופי כדלהלן - הנה אותיות 'ברא' במלואן הם בית ריש אלף והמילוי הוא ית יש לף, בחשבון 830, וזה שווה לעשר פעמים 'בלי גבול', דהיינו 83x10. ה' יתברך שמו מהווה את כל היקום מחדש בכל שנייה ושנייה וכך אנו משבחים את ה' בכל יום שלוש פעמים בתפילת 'עלינו לשבח' ואומרים 'לתת גדולה ליוצר בראשית' שהוא יוצר במשמעות פועל בהווה ולא יצר בעבר.

פירוש הרס"ג - מתורגם

וְהָאָרֶץ הֵיטָה מוּצַפֶּת מִים וְכֹלֶה יָם,
וְחֹשֶׁךְ [הַעֲדָר אור] מֵעַל פְּנֵי שְׁטַף הַמַּיִם,
וְרוּחוֹת מֵאֵת ה' נוֹשְׁבוֹת מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם.

וְהָאָרֶץ הֵיטָה תְהוֹ וְזָהוּ וְחֹשֶׁךְ
עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים
מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

ב 2

פירוש הרס"ג - תפסיר

וְאֵל-אֶרֶץ כְּאֵנֶת גְּאֻמְרָת (ג) וּמִסְתַּבְּחֶרֶת (ג)
וְט' לֵאמֹר (ג) עַל-י' וְגַה אֶל-גְּמֵר וְרִיחַ אֶלְלָה
תְּהַב עַל-י' וְגַה אֶל-מֵאָא :

פירוש הרס"ג - ערבית

وَالْأَرْضُ كَانَتْ غَامِرَةً وَمُسْتَبْحَرَةً وَظِلَامٌ عَلَى
وَجْهِ الْعَمْرِ وَرِيَاخُ اللَّهِ تَهْبُ عَلَى وَجْهِ الْمَاءِ:

2

הרס"ג - הפירוש הארוך (השרח)

[ב] וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. רְצוֹנוֹ לומר, הַחֹשֶׁךְ אֵינוֹ הַפֶּךְ הָאור, אֲבָל הוּא הַעֲדָר הָאור. וְאָבִיא בְּזֶה אַחַת
הַרְאִיּוֹת, כִּי הָאָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְבַרֵּא שְׂרָשׁ, וְהֵנָּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד לְשִׁמֵּשׁ וְיִשֵּׁם כְּפֹ
הָאֵחַת עַל הַשְּׁנִית כְּמוֹ קֶבֶה, יִהְיֶה מֵה שֵׁיִשׁ בֵּינֵיהֶם חֹשֶׁךְ, וְהָאָדָם אֵינוֹ בּוֹרֵא שְׂרָשׁ הַחֹשֶׁךְ, אֶךְ סֹךְ בְּעַד
הָאור מֵהַגִּיעַ אֶל הָאֵוִיר אֲשֶׁר בֵּין כְּפִיּוֹ, וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי שְׂחֹסֵר הָאור. וְכֹאֲשֶׁר רִאִיתִי הָאֵוִיר הַחֹשֶׁךְ יֹשׁב
מֵאִיר, יִדְעַתִּי כִּי הַחֹשֶׁךְ אֵינְנוּ הַפֶּךְ הָאור אֲבָל הוּא הַעֲדָרוֹ. וְאֵנִי יוֹדֵעַ כִּי הָאֱלֹהִים סִפֵּר עַל עֲצֻמוֹ (ישעיה
מ"ט) שֶׁהוּא "יוֹצֵר אור וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ", וְאָמַר בְּמֵה שֶׁהוּא נֹאֹת לְמוֹחֵשׁ הַזֶּה, כִּי הוּא בְּרֵא הָאֵוִיר הַמְקַבֵּל
הָאור וְהַחֹשֶׁךְ בְּמִצִּיאוֹת וְהַעֲדָר, כְּאָמְרוֹ אַחֲרָיו (ש"ס): "עֲשֵׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא רַע". וְאֲנַחְנוּ מְסַפְּרִים כְּלָנוּ כִּי
הַבוֹרֵא לֹא בְּרֵא רַע, אֶךְ בְּרֵא לְדְבָרִים אֲשֶׁר הֵם סוֹבְלִים שִׁיְהִיָּה לְאָדָם בְּהֵם שְׁלוֹם וְרַע בְּבַחֲרֵתוֹ, שְׂאָם
יֵאֱכַל הַמֵּאֲכָל כְּפִי צָרְכוֹ וְיִשְׁתֶּה הַמַּיִם כְּפִי צָרְכוֹ יִהְיֶה זֶה שְׁלוֹם, וְאִם יִקַּח מֵהֶם מֵה שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל יִהְיֶה
זֶה רַע, וְהוֹדִיעֵנו עוֹד כִּי יֵשׁ לְאֹר וְלַחֹשֶׁךְ תְּכֵלִית (הַאֲמוֹנוֹת וְהַדְּעוֹת' רס"ג, מֵאִמֵּר רֵאשׁוֹן): וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת.
מְחַבֵּר 'סִפֵּר יְצִירָה' יַחֲשֵׁב בְּזֶה שֶׁהָרוּחַ הִיא הַדְּבָר הֵרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר ה' בְּרֵא, וְהִיא הַיּוֹתֵר דְּקָה מִכָּל הַדְּקִים
וּבְיַחַד עִם זֶה הִיא הַיּוֹתֵר חֲזָקָה מִכָּל הַחֲזָקִים. הֵנָּה הָרוּחַ הִיא הֵרֵאשׁוֹנָה לְהַשְׁמַעַת הַקּוֹל דְּהֵנָּה הַקּוֹל לֹא
יִשְׁמַע אֶלָּא בְּשִׁנֵּי דְבָרִים שֶׁהֵם, וְהֵם הָרוּחַ וְחַתּוּף הָאוֹתִיּוֹת. וְזֶה הוּא מֵה שְׂאָמַר מְחַבֵּר 'הַלְכוֹת יְצִירָה':
'חֲקוּקוֹת בְּקוֹל חֲצוּבוֹת בְּרוּחַ' דְּהֵנָּה בְּלִכְתּוֹ הָאֵוִיר בְּקוּיִם יִשְׂרִים אוֹ עֲקָמִים מְתַחַדְּשׁוֹת תְּמוֹנוֹת שׁוֹנוֹת
לְכָל אוֹת לְפִי כּוֹנֵנָתָה וְצוּרָתָה.

וְהֵנָּה יֵשׁ עוֹד דְּרָגָה גְּבוּוּהָ יוֹתֵר בְּרוּחַ וּבְרִיאָתָהּ בְּעַת דְּבוּר הַקַּב"ה עִם הַנְּבִיא. וְדַע שֶׁאֵלּוּלָא הָרוּחַ
לְדְרָגוּתֶיהָ לֹא יִשְׁמַע לֹא קוֹל הַבוֹרֵא וְלֹא קוֹל הַנְּבָרָאִים. וְלֹא יָכוֹל אָדָם לְשַׁעַר בְּנַפְשׁוֹ מֵה יִקְרָה מֵהַעֲדָר
הָרוּחַ, שְׂאֵז לֹא יִשְׁמַע לֹא קוֹל שׁוֹפֵר וְלֹא קוֹל רַעַם וְלֹא קוֹל רְעִידַת הָאָרֶץ, וְלֹא יִפְחִידוּ לְכַבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים
וְלֹא כָּל קוֹל הַנְּבָרָאִים.

הֵנָּה הַבְּרַר שְׁמִקּוֹר הַקּוֹל הוּא הָרוּחַ. וּמְחַבֵּר 'סִפֵּר יְצִירָה' קָרָא לְרוּחַ הַשְּׁנִית שֶׁהִיא דְּקָה בְּכִמְהָ שְׁמוֹת:
(1) 'רוּחַ אֱלֹהִים חַיִּים' וְהִיא הַדְּבוּר אֲשֶׁר שָׁמַע מִשֶּׁה רַבְּנוּ וּקְרָאָה 'רוּחַ אֱלֹהִים חַיִּים' כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר: 'וְרוּחִי
עֹמֵדָת בְּתוֹכְכֶם אֵל תִּירְאוּ', וְעַל יְדֵה נִגְלוּ כָּל הַמוֹפְתִים לְנְבִיאִים כְּאָמְרוֹ (יחזקאל י"א, כ"ד) "בְּמֵרְאֵה בְּרוּחַ
אֱלֹהִים".

פירוש הרס"ג - מתורגם

נְתַאֲוָה [עלה ברצונו של] ה' שְׁיִהְיֶה אֹר, וּמִיָּד נִהְיֶה אֹר.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי-אֹר וַיְהִי-אֹר:

ג 3

פִּיּוֹן שְׁיִדַּע ה' שְׁהָאֹר טוֹב הַבְּדִיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ.

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

ד 4

פירוש הרס"ג - תפסיר

שֵׁא אַלְלָה אֵן יַכּוֹן נוֹר(נ) פּכּאֵן נוֹר(נ):
פּלמָא עֵלַם אַלְלָה אֵן אַלנוֹר גִּיד(נ) פּצַל
בֵּין אַלנוֹר וְאַלְט'לֵאם:

פירוש הרס"ג - ערבית

شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ نُورٌ فَكَانَ نُورٌ:

3

فَلَمَّا عَلِمَ اللَّهُ أَنَّ النُّورَ جَيِّدٌ فَصَلَّ بَيْنَ النُّورِ وَالظُّلَامِ:

4

הרס"ג - הפירוש הארוך (השדח)

(2) וְהִיא הַנְּקֵרָאֵת בְּלִשׁוֹן הַחֲכָמִים בְּתַאֲר 'רוּחַ הַקֹּדֶשׁ'.

(3) וְכֵן תִּקְרָא 'בֵּת-קוֹל' זֶה הַקּוֹל הוּא הַבֵּת-קוֹל אֲשֶׁר זָכְרוּ הַחֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁבְּאוּרוֹ הַיּוֹתֵר נִכּוֹן הוּא שְׂיִוָּלָד מִן הַקּוֹל.

(4) וְסִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ יִקְרְאוּ הַרוּחַ הַשְּׁנִית הַדְּקָה 'כְּבוֹד' כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיה ו, ג) "וְאוֹלָם חֵי אֲנִי וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" (במדבר יד, כא).

(5) וְנִקְרָאֵת גַּם כֵּן 'שְׂכִינָה' כִּפִּי מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שמות כד, טז): "וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי", וְעוֹד (תהלים פה, י): "לִשְׁכַּן כְּבוֹד בְּאַרְצֵנוּ".

זֶה הוּא עֶצֶם לִשׁוֹן דְּבָרֵי רַס"ג בְּסִפְרֵי יִצְרָה: "וְזֹאת הַרוּחַ הַדְּקָה תוֹלִיף דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה כְּאֶמְרוּ (ישעיה סא, א): "רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי", וְזֹאת הַרוּחַ הַדְּקָה הַשְּׁנִית הַנְּבִרָאָה אֲשֶׁר הִיא לְעוֹלָם הַחַיּוֹת לְאָדָם, וְנוֹתְנַת לוֹ הַדַּעַת וְהַחֲכָמָה כְּאֶמְרוּ (שם יא, ב): "וַנְּחָה עָלָיו רוּחַ ה'", וְעָלֶיהָ נֶאֱמָרוּ תִּאֲרִי הַקּוֹל אֲשֶׁר בִּתְהִלִּים מְזֻמּוֹר כֹּט: "קוֹל ה' עַל הַמַּיִם", דְּהֵינּוּ קוֹל אֲדוֹן הָעוֹלָמִים חֲזַק עַל הַמַּיִם כִּי הוֹסִיף: "קוֹל ה' עַל מַיִם רַבִּים". וְאַלֶּה הַקּוֹלוֹת הַנְּזַכְרִים שְׁבַע פְּעָמִים בְּמְזֻמּוֹר זֶה הֵם קוֹל אֶחָד, וְלֹא שֵׁם לְזַכְרָם אֶלָּא לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים, וְכָל פַּעַם שֶׁזָּכַר קוֹל יִחְסוּ אֵל שֵׁם הַשֵּׁם לְהַרְאוֹת כִּי הוּא קוֹל מִן ה' (פירוש ספר יצירה' רבי יהודה ברצלוני, מרס"ג): וְהָאָרֶץ הִיתָה תְּהוֹ וְבִהּ. אָמַר הַגָּאוֹן: 'תְּהוֹ' מִלְּשׁוֹן תְּהוֹם, דְּהֵינּוּ מִיַּם רַבִּים כְּמוֹ: "תְּהוֹמוֹת יַבְיָכָם" (שמות טו, ה) (ר' אברהם אבן עזרא, מרס"ג).

[ד] וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר. בַּפְּרוּשׁ הָאָרֶץ שֶׁל רַס"ג וַיִּרְא פְּרוּשׁוֹ רֵאִיתָ הַדַּעַת וְלֹא רֵאִיתָ הָעֵינַן שֶׁהִיא יָדִיעָה חוּשִׁית: וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. הִנֵּה בְּלִשׁוֹן הָעֵבְרָאִים קוֹרְאִים הַיָּדִיעָה בְּשֵׁם רֵאִיָּה כְּאֶמְרוּ (בראשית מב, א): "וַיִּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁכַר בְּמַצְרַיִם".

פירוש הרס"ג - מתורגם

וַיִּקְרָא ה' לְזַמְנֵי הָאֹר בְּשֵׁם יוֹמָם, וְלְזַמְנֵי
הַחֹשֶׁךְ בְּשֵׁם לַיִל. כַּאֲשֶׁר עָבַר מִן הַלַּיְלָה
וּמִן הַיּוֹם [הָיָה] יוֹם אֶחָד.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם
וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב
וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

ה 5

פירוש הרס"ג - תפסיר

וּסְמֵי אֵלֶּלָה אֲנֻקָּאת אַלְנֹר נַהֲרָא (נ)
וְאֲנֻקָּאת אַלְט'לַאם לַיְלָא (נ) וְלַמָּא מְצִי'
מִן אַלְלִיל וְאַלְנַהֲרָא יוֹם (נ) וְאַחַד (נ):

פירוש הרס"ג - ערבית

وَسَمَّى اللَّهُ أَوْقَاتَ النَّوْرِ نَهَارًا وَأَوْقَاتَ الظَّلَامِ
لَيْلًا وَلَمَّا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ يَوْمٌ وَاحِدًا:

5

הרס"ג - הפירוש הארוך (השרח)

[ה] וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. הַנָּה אַרְבַּע תּוֹעֲלוֹת בְּכַרְיַאת מֵדַת יוֹם וּמֵדַת לַיְלָה:
א. שְׁנַעֲבַד לְמִי שֶׁבְּרָאָן שֶׁהֵם מוֹרִים עַל עֲצָמוֹתוֹ וַתְּבַרְךְ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים יט, א): "יוֹם לְיוֹם יִבְיַע אִמְר
וְלַיְלָה לְלַיְלָה יִתְּנָה דַעַת".
ב. שְׁנַאֲמִין בְּאוֹתוֹת שְׁנַעֲשׂוּ בְּאוֹר וּבַחֹשֶׁךְ, כְּגוֹן בְּמַצְרִים הָיָה חֹשֶׁךְ, אוֹלָם: "וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר
בְּמוֹשְׁבֵתָם" (שמות י, כג), וְזֶה נִפְלָא מְאֹד.
ג. שְׁנַאֲמִין בּוֹ וַתְּבַרְךְ וְלֹא נַעֲבַד אוֹתָם אַחַר שֶׁהֵם נִבְרָאִים, וְשֵׁלֵא נִשְׁתַּחֲוֶה לַחֲמָה וְלַלְבָנָה וְלַכּוֹכָבִים
וְלַמְזָלוֹת.
ד. שְׁנַקְבַל הַמְצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, דִּהְיָה מְצוֹת הַיּוֹם כּוֹלָלוֹת בְּתוֹכָן שֶׁלֵשׁ תְּפִלוֹת: הָאֲחַת עַד
ד' שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וְהַב' מִשְׁעָה שְׁבִיעִית עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה, וְכֵן תְּפִלַת עֶרְבִית כֹּל הַלַּיְלָה עַד שְׁיַעֲלֶה
הַשַּׁחַר, נִמְצָא שֶׁלֵא נִשְׁאָר מִן הַיּוֹם אֶלָּא ב' שְׁעוֹת חֲמִישִׁית וְשִׁשִׁית, שְׁאִין בְּהֵן תְּפִלָּה.
וְעוֹד יִשְׁנֵן מְצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בַּיּוֹם כְּמוֹ הַקְּרָבָנוֹת דְּכַתִּיב (ויקרא ז, לח): "צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינֵי בַּיּוֹם
צִוָּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קְרָבָנֵיהֶם". וְכֵן הַמְצוֹת מִלָּה וְתַקִּיעַת שׁוֹפָר וְנִטְיִילַת לוֹלֵב וְהַבָּאת
הָעֶמֶר, אֵלוֹ מִן הַתּוֹרָה וְאִין צָרָךְ לְהַבִּיא עֲלֵיהֶם רֵאִיָּה כְּדִי שֶׁלֵא נֶאֱרִיךְ. כֵּן אָמְרוּ רַבָּנָן: "מְגַלָּה זְמַנָּה
כֹּל הַיּוֹם" (מגילה, פֶּרֶק ב במתניתין). וּמְצוֹת הַלַּיְלָה כְּגוֹן קְצִירַת הָעֶמֶר, סְפִירַתוֹ, וְטַבִּילַת נְדָה וְיוֹלְדַת (בבביתא
יומא ו) וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.
וְכֹא הַכְּתוּב לְלַמְדָנוּ מִעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית שֶׁהוּא בְּרָאָן. מְגַלָּה זְמַנָּה כֹּל הַיּוֹם כְּדִי שְׁנַתֵּן אֶל לְבָנוּ וְנֹאמֵר:
מְחִיב עֲלֵינוּ לְקַבֵּל בְּהֵן מָה שְׁנַצְטוּיָנוּ כִּי לְכַבּוֹדוֹ בְּרָאָן בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ (פִּירוּשׁ לְסֹפֵר בְּרָאשִׁית ר' שלמה
ווערטהיימער, מרס"ג): וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר. לְהוֹרוֹת שֶׁהַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה (מרס"ג).

הוספות

ה) יוֹם אֶחָד. הַזְמַן שֶׁעָבַר מִן הַלַּיְלָה וּמִן הַיּוֹם עַד הַשְׁקִיעָה הוּא יוֹם שְׁלֵם שֶׁל 24 שְׁעוֹת. כֹּל יְמֵי הַבְּרִיאָה כּוֹלֵל יוֹם הַשַּׁבָּת וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה
שׁוֹרִים הֵם, דִּהְיָנוּ יְמֵים שֶׁל 24 שְׁעוֹת כְּמוֹכָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר, בְּמַדְרַשׁ בְּרָאשִׁית רַבָּה וּבְגִמְרָא (פְּנֵהוֹרֵן לַח, א). (אגרות קודש' רבי פנחס פּעַנְדֵל
שְׁנִיאֹרְסָאָהן, חֶלֶק ז, אגרת אִתְחַקְצוּ).

פירוש הרס"ג - מתורגם

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ
הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם
לְמַיִם:

16

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ
וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת
לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל
לְרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

17

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שָׁמַיִם
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁנִי:
[הָיָה] יוֹם שְׁנִי.

18

פירוש הרס"ג - תפסיר

שֵׁאֵ אַלְלָהּ אַן יְכוּן-גַלְדַּ (נ) פִּי וְסַטְ אַלְמֵאָא
וַיְכוּן פֵּאצְלָא (נ) בֵּין אַלְמֵאָאִין:

פִּצְנַע אַלְלָהּ אַלְגַּלְדַּ וּפְצַל בֵּין אַלְמֵאָא
אַלְדִּי מִן דְּוִנָּה וְאַלְמֵאָא אַלְדִּי מִן פּוֹקָה
פִּכְאֵן פִּדְ'אַךְ:

וְסַמִּי אַלְלָהּ אַלְגַּלְדַּ סַמֵּאָא (נ) וְלִמָּא מִצִּי'
מִן אַלְלִיל וְאַלְנָהֲאָר יוֹם (נ) תִּ'אַן (נ):

פירוש הרס"ג - ערבית

شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ جَلْدٌ فِي وَسْطِ الْمَاءِ
وَيَكُونُ فَاصِلًا بَيْنَ الْمَاءَيْنِ:

6

فَصَنَّعَ اللَّهُ الْجَلْدَ وَفَصَّلَ بَيْنَ الْمَاءِ الَّذِي مِنْ
دُونِهِ وَالْمَاءِ الَّذِي مِنْ فَوْقِهِ فَكَانَ كَذَلِكَ:

7

وَسَمَّى اللَّهُ الْجَلْدَ سَمَاءً وَلَمَّا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ يَوْمٌ تَانٍ:

8

הוספות

(1) יהי רקיע בתוך המים. המלה רקיע מורכבת מהאותיות ריק ומהאות ע שעולות בחשבון גימטרי למילים ריק בחלל. זוהי השכבה המבדילה בין מים למים.

(2) המים אשר מעל הרקיע. אלו המים העליונים שהם רוחניים. והמים אשר מתחת לרקיע הם המים התחתונים שהתגשמו למים הנראים בעולמנו כאמור בספר התניא: 'וכן ביום השני נגלית מדת גבורה, וברא בה רקיע כמאמר: "יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים" שהיא בחינת צמצום וגבורות להעלים מים העליונים הרוחניים מהמים התחתונים, ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם מהעליונים. מידת חסד כלולה בכך כי עולם חסד יבנה, שהכל כדי שתראה היבשה, ואדם עליה לעבוד את ה' ויהיה לו שכר, שהעולם מאפשר את קיום החסד של שכר עבודת השם לאוהביו ולשומרי מצוותיו. (ליקוטי אמרים תניא) אדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן מליאדי, שער היחוד והאמונה, פרק י, עמוד 10.

(3) ויקרא ה' לרקיע שמים. פירש רס"ג את המלה שמים בלשון יחיד. בלע"ז ערבית למושג העברי שמים ניתן לשייך גם לשון יחיד וגם לשון רבים, הגלגלים מקיפים את הארץ נקראים שמים ורקיע וכול ערבות כמובא ברמב"ם (משנה תורה - היר החזקה, הלכות יסודי התורה, פרק ג, הלכה א).